

Mamy Cię na oku!

Monitoring a Ustawa o ochronie danych osobowych

Czuje oko kamery nie tylko patrzy, ale i gromadzi informacje. Co z uzyskanymi danymi osobowymi? Czy szkolny monitoring zagraża ich bezpieczeństwu? Czy istnieją regulacje prawne, które będą w stanie rozwiązać wątpliwości i problemy interpretacyjne w tym zakresie?

W ostatnim okresie technologie związane z monitoringiem wizyjnym (a także z monitoringiem audiowizyjnym) bardzo się rozwinęły, stały się tańsze i łatwiejsze w użyciu. Zaowocowało to coraz powszechniejszym stosowaniem wideonadzoru, nie tylko przez instytucje publiczne i podmioty prywatne, ale również przez szkoły. Jednocześnie zrodził się szereg wątpliwości związanych z przetwarzaniem danych pozyskanych z takiego monitoringu. Jedną z nich dotyczy tego, czy dane zawarte na nagraniach stanowią zbiór danych osobowych.

Przetwarzanie danych osobowych nastąpi pomimo wystąpienia przypadków, w których identyfikacja będzie bardzo utrudniona z uwagi np. na oświetlenie, odległość, zasłonięcie twarzy.

Punktem wyjścia do rozważań, czy nagrania z systemu monitoringu stanowią zbiór danych osobowych, musi być ustalenie, czy w przypadku obrazów pochodzących z wideonadzoru mamy w ogóle do czynienia z danymi osobowymi. Kwestia ta nie powinna jednak budzić żadnych wątpliwości. Skutkiem zastosowania systemu monitoringu w szkole jest bowiem utrwalenie wizerunków nauczycieli, uczniów i ich rodziców (opiekunów prawnych) oraz osób postronnych przebywających na terenie placówki, obecności ww. osób w określonych miejscach i sposobów ich zachowania, a następnie przechowywanie, opracowywanie i wykorzystywanie tych informacji w celu zapewnienia tym osobom bezpieczeństwa w szkole. Co więcej, w pewnych sytuacjach możliwe jest również zebranie danych określanych jako „dane wrażliwe”, w tym informacji o stanie zdrowia, jeśli np. nagrywana osoba porusza się na wózku inwalidzkim lub ma złamaną rękę. Na podstawie nagrywanego wizerunku możliwe jest także ustalenie wyznaczenia konkretnej osoby, chociażby po charakterystycznym nakryciu głowy albo np. sutannie czy habcie. Podobne informacje, zebrane w związku z zastosowaniem systemu wideonadzoru, mają oczywiście postać graficzną (ewen-

tualnie także postać dźwiękową, jeżeli rejestrowany jest również dźwięk), tym niemniej stanowią one niewątpliwie dane osobowe, pozwalają bowiem na identyfikację nagranych osób.

W tym miejscu należy jednak uczynić jedno zastrzeżenie. Mianowicie, ważną cechą danych pozyskiwanych przy wykorzystywaniu systemów monitoringu jest ich jakość. Jeżeli ogólne możliwości systemu pozwalają na rozpoznanie cech umożliwiających identyfikację osób, to taki system będzie systemem, w którym przetwarzane są dane osobowe, pomimo możliwości wystąpienia przypadków, w których identyfikacja nie nastąpi lub będzie bardzo utrudniona z uwagi np. na oświetlenie, odległość, zasłonięcie twarzy. Należy także wspomnieć o stanowisku Grupy Roboczej Art. 29 do spraw ochrony danych osobowych, będącej niezależnym organem konsultacyjnym Unii Europejskiej do spraw ochrony danych i prywatności, wyrażonym w Opinii nr 4/2004 r. w sprawie przetwarzania danych osobowych przy nadzorze z użyciem kamer wideo (przyjętej w dniu 11 lutego 2004 r.). Wskazano w nim, że obrazy i dźwięki odnoszące się do zidentyfikowanych lub możliwych do zidentyfikowania osób fizycznych są traktowane jako dane osobowe nawet wówczas, gdy m.in. nie są połączone z danymi identyfikacyjnymi konkretnej osoby, nie dotyczą osób, których twarze zostały sfilmowane, lecz zawierają inne informacje (np. jakiś numer), oraz niezależnie od nośnika informacji używanego przy przetwarzaniu, zastosowanej techniki przetwarzania i sposobu filmowania.

KIEDY MAMY DO CZYNNIENIA ZE ZBIOREM DANYCH OSOBOWYCH?

Definicja zbioru danych osobowych została zawarta w art. 7 pkt 1 *Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych*. Zgodnie z nią przez zbiór danych rozumie się każdy posiadający strukturę zestaw danych o charakterze osobowym, dostępnych według określonych kryteriów, niezależnie od tego, czy zestaw ten jest rozproszony lub podzielony funkcjonalnie. Cechą wyróżniającą zbiór danych osobowych spośród innych zestawów danych jest zatem jego uporządkowanie (struktura), czyli dostęp do danych za pośrednictwem określonego kryterium. Może mieć ono charakter osobowy (np. nazwisko, nr PESEL)

lub nieosobowy (np. data, kolejność umieszczenia danych w zbiorze). Istnienie takiego kryterium przesądza w konsekwencji o tym, że mamy do czynienia ze zbiorem danych osobowych w rozumieniu art. 7 pkt 1 *Ustawy o ochronie danych osobowych*.

Systemy monitoringu można podzielić na takie, które zapewniają zapis obrazu, oraz na takie, w których wideonadzór jest prowadzony w czasie rzeczywistym bez dokonywania zapisu. W przypadku systemów monitoringu zapewniających rejestrację obrazu należy uznać, że każde nagranie posiada pewną strukturę, dotyczy ono bowiem sekwencji zdarzeń następujących w określonym czasie, zarejestrowanych przez urządzenie wykorzystywane do wideonadзору. Odrębnym natomiast zagadnieniem jest to, czy system monitoringu umożliwia dotarcie do danych konkretnej osoby bez manualnego przeglądania całego nagrania lub jego obszernego fragmentu.

Systemy monitoringu, które posiadają zaimplementowane mechanizmy pozwalające na automatyczne wyszukiwanie w nagraniu danych dotyczących konkretnej osoby (np. poprzez mechanizmy rozpoznawania twarzy czy sylwetki), oraz systemy monitoringu, w których dokonano skatalogowania zasobów i utworzono indeksy umożliwiające odnalezienie fragmentów nagrania odnoszących się do danej osoby, należy traktować jako zestawy danych posiadających kryterium dostępu, a w konsekwencji – jako zbiory danych osobowych. Podobnie należy postrzegać takie systemy monitoringu, w których nie zaimplementowano wprawdzie żadnych mechanizmów wyszukiwania ani nie dokonano skatalogowania zasobów, ale dotarcie do konkretnej osoby jest w nich możliwe na podstawie danych zawartych w innych zbiorach danych osobowych, w których odnotowywane są w sposób tradycyjny zdarzenia z udziałem tej osoby. Przykładem może być tu chociażby książka wejść i wyjść z budynku szkoły. Zapisana w takiej książce informacja o dacie i godzinie wejścia określonej osoby na teren szkoły pozwala bowiem na łatwe i szybkie odnalezienie odpowiedniego fragmentu nagrania.

W konsekwencji należy uznać, że zbiór danych osobowych nie powstaje w odniesieniu do nagrań z tych systemów monitoringu, które nie mają żadnych wbudowanych mechanizmów wyszukiwania czy indeksowania zasobów i nie są wspomagane przez dane zawarte w innych zbiorach danych osobowych. Oczywiście o zbiorze danych osobowych nie można mówić także wówczas, gdy wideonadzór jest prowadzony w czasie rzeczywistym bez dokonywania zapisu. W takiej bowiem sytuacji nie dochodzi do powstania jakiegokolwiek zestawu danych osobowych.

ZBIÓR DANYCH ZEBRANYCH Z MONITORINGU A JEGO REJESTRACJA U GENERALNEGO INSPEKTORA OCHRONY DANYCH OSOBOWYCH

Stwierdzenie, że przy spełnieniu określonych warunków nagrania z zainstalowanego w szkole systemu monitoringu stanowią zbiór danych osobowych, wymaga również rozważenia, czy taki zbiór podlega zgłoszeniu

do rejestracji Generalnemu Inspektorowi Ochrony Danych Osobowych. Odpowiedź na to pytanie nie jest prosta, przede wszystkim z uwagi na kategorie osób, których dane osobowe są w takim zbiorze przetwarzane. Będą to bowiem w szczególności nauczyciele i inni pracownicy szkoły oraz uczniowie i ich rodzice (opiekunowie prawni). Zbiory zawierające dane osobowe takich osób są zwolnione z obowiązku zgłoszenia do rejestracji, zgodnie z art. 43 ust. 1 pkt 4 *Ustawy o ochronie danych osobowych*. W placówce nagrywane są jednak również inne osoby, np. osoby upoważnione do odbioru dzieci, pracownicy podmiotów dostarczających różne towary do szkoły. Wydaje się, że w odniesieniu do tych kategorii osób można byłoby rozważać, czy z uwagi na coraz większą powszechność stosowania systemów monitoringu oraz deklarowany cel przetwarzania tych danych (zapewnienie bezpieczeństwa na określonym terenie) nie należałoby uznać, że przetwarzanie danych tych osób następuje w zakresie drobnych bieżących spraw życia codziennego, a zatem, że taki zbiór podlega wyłączeniu z rejestracji na podstawie art. 43 ust. 1 pkt 11 *Ustawy o ochronie danych osobowych*.

Zapisana w książce wejść i wyjść informacja o dacie i godzinie wejścia określonej osoby na teren szkoły pozwala na łatwe i szybkie odnalezienie odpowiedniego fragmentu nagrania.

Na tym nie kończą się jednak problemy. Dopuszczalne jest bowiem stanowisko, że zbiór nagrań jest elementem innego zbioru (innych zbiorów) danych osobowych prowadzonego przez szkołę, a sam system monitoringu – narzędziem wykorzystywanym w procesie przetwarzania

W sytuacji, gdy wideonadzór jest prowadzony w czasie rzeczywistym bez dokonywania zapisu, nie dochodzi do powstania jakiegokolwiek zestawu danych osobowych

nia danych osobowych w tym zbiorze (zbiorach). Przy takim podejściu informacje pozyskane w ramach prowadzonego przez szkołę wideonadzoru stanowiłyby części zbiorów danych osobowych, odpowiednio, nauczycieli i innych pracowników szkoły, uczniów i ich rodziców (opiekunów prawnych) i osób upoważnionych do odbioru dziecka ze szkoły.

REGULACJE PRAWNE DOTYCZĄCE SYSTEMÓW MONITORINGU

Przedstawione wyżej wątpliwości i problemy są konsekwencją braku kompleksowego uregulowania zagadnień związanych z wideonadzorem w obecnie obowiązujących przepisach prawa. Podobnych regulacji nie ma zresztą nie tylko w odniesieniu do szkół, ale także wszystkich innych podmiotów, które już korzystają z systemów monitoringu. W przypadku placówek oświatowych ogólne zapisy dotyczące zapewnienia uczniom i nauczycielom bezpieczeństwa zawarte zostały w *Ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty* oraz w *Ustawie z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta nauczyciela*. Bardziej szczegółowe warunki w zakresie bezpieczeństwa w szkole zostały określone w przepisach *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach*. Niestety, żaden z tych aktów prawnych nie odnosi się do kwestii instalowania w szkołach systemów monitoringu i przetwarzania danych osobowych zebranych w wyniku ich stosowania.

Zbiory zawierające dane osobowe nauczycieli, innych pracowników szkoły, uczniów i ich rodziców są zwolnione z obowiązku zgłoszenia do rejestracji.

W tym miejscu należy jednak wspomnieć o obowiązującym w latach 2007–2009 rządowym programie wspierania organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w publicznych szkołach i placówkach „Monitoring wizyjny w szkołach i placówkach”, ustanowionym uchwałą nr 156/2007 Rady Ministrów z dnia 5 września 2007 r. Jego realizację miało zapewnić w szczególności *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2007 r. w sprawie form i zakresu finansowego wspierania organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w publicznych szkołach i placówkach*. Pomijając wątpliwości natury prawnej, odnoszące się do przepisu *Ustawy o systemie oświaty* podanego jako podstawa wydania ww. *Rozporządzenia*, wskazać należy, że zostały w nim określone zasady udzielania wsparcia finansowego na zakup i instalację w szkołach i placówkach zestawów do monitoringu wizyjnego oraz na modernizację lub rozszerzenie już działających w szkołach systemów wideonadzoru. Niestety we wskazanym *Rozporządzeniu*, podobnie jak

we wcześniej wymienionych aktach prawnych, pominięte zostały te aspekty, które odnoszą się do zasad instalowania w szkołach systemów monitoringu i przetwarzania danych osobowych zebranych w wyniku ich stosowania. Brak określenia w szczególności trybu informowania o wideonadzorze osób znajdujących się na terenie objętym monitoringiem, okresów przechowywania nagrań oraz zasad udostępniania nagrań innym podmiotom, a także kwestii, które pozwoliłyby na jednoznaczną ocenę, czy mamy do czynienia ze zbiorem danych osobowych, powoduje, że zastosowanie w tym zakresie mają przepisy *Ustawy o ochronie danych osobowych*, co ze względu na specyficzną formę przetwarzania danych rodzi bardzo dużo wspomnianych powyżej problemów interpretacyjnych.

PODSUMOWANIE

W niniejszym artykule poruszono tylko wybrane zagadnienie związane z przetwarzaniem danych osobowych w ramach rejestracji wizerunku przez zainstalowany w szkole system monitoringu. Należy jednak pamiętać, że wideonadzór stosowany jest coraz powszechniej, ciesząc się coraz większą akceptacją społeczną. Co więcej, większość rodziców traktuje systemy monitoringu w szkole jako atut, zwiększający ich przekonanie o tym, że dbałość o bezpieczeństwo uczniów jest jednym z priorytetów placówki. Z tego względu istotnego znaczenia nabiera właściwe uregulowanie wszelkich kwestii odnoszących się do stosowania w szkołach wideonadzoru i sposobu przetwarzania zebranych danych osobowych. Postulat ten skierowany jest przede wszystkim do ustawodawcy, choć warto pamiętać, że dyrektor szkoły także może wiele zrobić w tym zakresie, określając zasady postępowania z danymi rejestrowanymi w systemie monitoringu szkolnego.

Podstawa prawna:

- *Opinia nr 4/2004 r. Grupy Roboczej Art. 29 do spraw ochrony danych osobowych w sprawie przetwarzania danych osobowych przy nadzorze z użyciem kamer wideo* przyjęta 11 lutego 2004 r.,
- *Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych* (Dz.U. z 1997 r. Nr 133 poz. 882 ze zm.),
- *Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty* (t.j. Dz.U. z 2004 r. Nr 256 poz. 2572 ze zm.),
- *Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta nauczyciela* (t.j. Dz.U. z 2006 r. Nr 97 poz. 674 ze zm.),
- *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach* (Dz.U. z 2003 r. Nr 6 poz. 69 ze zm.),
- *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2007 r. w sprawie form i zakresu finansowego wspierania organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w publicznych szkołach i placówkach* (Dz.U. z 2007 r. Nr 163 poz. 1155 ze zm.).

Adam Myziak

Konsultant, audytor, specjalista w dziedzinie ochrony danych osobowych. W latach 2000–2010 inspektor w Biurze GIODO. Obecnie prowadzi firmę konsultingową oferującą kompleksowe usługi w zakresie ochrony danych. Organizując różnego rodzaju konferencje, szkolenia, warsztaty oraz publikacje, propaguje wiedzę na temat zgodnego z prawem i bezpiecznego przetwarzania danych osobowych w naszym kraju.